

Položaj i politike prema NEET populaciji u Hrvatskoj i odabranim zemljama

Brkljača, Josipa

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:613889>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-01**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
STUDIJSKI CENTAR SOCIJALNOG RADA

Josipa Brkljača

POLOŽAJ I POLITIKE PREMA NEET POPULACIJI U
HRVATSKOJ I ODABRANIM ZEMLJAMA

ZAVRŠNI RAD

Zagreb, 2023.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
STUDIJSKI CENTAR SOCIJALNOG RADA

Josipa Brkljača

POLOŽAJ I POLITIKE PREMA NEET POPULACIJI U
HRVATSKOJ I ODABRANIM ZEMLJAMA

ZAVRŠNI RAD

izv.prof.dr.sc. Jelena Matančević

Zagreb, 2023.

Sadržaj:

UVOD	1
1. NEET POPULACIJA.....	3
1.1 Podjela i karakteristike NEET populacije	4
1.2 Faktori utjecaja i posljedice NEET statusa.....	6
2.1 Kretanje NEET populacije u Hrvatskoj tijekom godina	10
2.2 Spolno dobna struktura.....	11
3. KLJUČNI STRATEŠKI DOKUMENTI	12
3.1 Europski stup socijalnih prava (ESSP).....	13
3.2 Garancija za mlade	14
3.3 Europski socijalni fond plus (ESF+)	16
3.4 Ostale mjere i mjere dohvata	18
3. 5 Primjeri dobre prakse	19
4. POLITIKE PREMA NEET POPULACIJI U ODABRANIM ZEMLJAMA	20
4.1. Slovenija	20
4.2 Njemačka	23
4.3 Nizozemska	25
5. RASPRAVA I ZAKLJUČAK	29
Popis tablica.....	32
Popis slika	32
LITERATURA	33

Položaj i politike prema NEET populaciji u Hrvatskoj i odabranim zemljama

Sažetak:

NEET (not in employment, education or training) populaciju predstavljaju mladi u dobi 15 do 29 godina koji su nezaposleni, nisu u sustavu formalnog obrazovanja niti se osposobljavaju. NEET status predstavlja problem na pojedinačnoj razini tako i na društvenoj. Europska Unija je glavni pokretač politika namijenjenih ovoj populaciji. Prosjek na razini Europske unije iznosi 10,6%. Države članice uz implementaciju europskih strategija i mjera samostalno sastavljaju dodatne aktivnosti. Pojam NEET se u Hrvatskoj učestalije koristi nakon ulaska u EU. Odabrane države su Slovenija, Njemačka i Nizozemska. Slovenija svoje mjere usmjerava prema osposobljavanju dok se Njemačka i Nizozemska više orijentiraju na prevenciju ranog ispadanja iz obrazovanja. Hrvatska bi trebala politike usmjeriti prema prevenciji NEET statusa.

Ključne riječi: NEET, politike prema NEET, nezaposlenost, mladi, Hrvatska

Position and policies towards the NEET population in Croatia and selected countries

Abstract:

The NEET (not in employment, education or training) population is represented by young people between the ages of 15 and 29 who are unemployed, are not in the formal education system, and are not receiving training. The NEET status is a problem on both the individual and societal levels. The European Union is the main driver of policies aimed at this population. The average at the level of the European Union is 10.6%. In addition to the implementation of European strategies and measures, the Member States independently compile additional activities. The term NEET is used more often in Croatia after joining the EU. The selected countries are Slovenia, Germany and the Netherlands. Slovenia directs its measures towards training, while Germany and the Netherlands focus more on the prevention of early dropout from education. Croatia should direct its policies towards the prevention of NEET status.

Key words: NEET, policies towards NEET, unemployment, youth, Croatia

Izjava o izvornosti

Ja, Josipa Brkljača pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor/ica završnog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristio/-la drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Ime i prezime: Josipa Brkljača

Datum: 14.09.2023.

UVOD

NEET populacija predstavlja jedan od novih socijalnih rizika (Bežovan i sur., 2019.). Tijekom posljednjeg desetljeća sve više postaje predmet istraživanja u zemljama Europske unije (Tomić i sur., 2018.). Riječ je mladima koji su nezaposleni, nisu u sustavu formalnog obrazovanja niti se osposobljavaju (Bežovan i sur., 2019.). Nerijetko se nazivaju i „izgubljenom generacijom“. Ovo je heterogena populacija koja se može podijeliti na dvije skupine (Eurofound, 2016.). Prvu skupinu čine NEET mladi koji su visokom riziku marginalizacije te im nedostaje ljudski, socijalni i kulturni kapital. Drugu skupinu čine neranjivi NEET mladi koji imaju ljudske, socijalne i kulturne kapitale, ali su unatoč tome u riziku od marginalizacije.

Mladi su skupina koja je posebno osjetljiva na gospodarske i tržišne promjene, a njihova nezaposlenost je problem koji osobu pogađa u različitim aspektima života (Tomić i sur., 2018.). Bežovan i suradnici (2019.) navode kako ovo dovodi do smanjene motivacije, pasivnosti i besperspektivnosti, moguće su i psihičke posljedice. Odustaju od pronalaska posla te im je otežano svakodnevno funkcioniranje. Mladi kao ranjiva skupina postaju teško zapošljivi zbog manjka radnog iskustva i potrebnih vještina, a u većem su riziku za sudjelovanje u kriminalnim aktivnostima. Dugotrajna nezaposlenost dovodi do ekonomske deprivacije, narušenog zdravstvenog stanja kao i socijalne isključenosti (Eurofound, 2012.). Osim problema na osobnoj razini NEET populacija je i ekonomski problem države (Eurofound, 2016.). Naime NEET populacija dovodi do smanjena zarade, povećanje troškova iz sustava socijalne skrbi kao i povećanje troškova sustava javnih financija.

Osobe u NEET statusu nisu često u kontaktu s institucijama stoga se pojavljuje pitanje stvarnog broja pripadnika ove skupine (Bežovan i sur., 2019.). U riziku su postati nevidljivi i teško dostupni čime im je smanjena aktivacija u društvu. Na temelju svega

navedenog razumljivo je kako je riječ o problemu koji zahvaća različite aspekte društva te mu je potrebno pridavati veliku pozornost.

Na razini Europske unije NEET populacija dolazi u fokus 2010. godine u sklopu Strategije Europa 2020 (Europska komisija, 2010.) čime započinje provedba mjera i aktivnosti u članicama Europske unije namijenjenih NEET mladima. U ovom radu bit će obrađene politike namijenjene NEET populaciji u Hrvatskoj i odabranim zemljama. Za početak navest će se sama povijest pojma NEET kao i karakteristike, čimbenici rizika i posljedice NEET statusa. NEET populacija u Hrvatskoj bit će objašnjena na temelju statističkih podataka. Na razini Europske unije provode se mjere i politike namijenjene ovoj skupini koje su detaljnije obrađene u radu. Posljednji dio rada čine politike prema NEET populaciji u odabranim zemljama.

1. NEET POPULACIJA

Pojam NEET (*not in Employment, Education or Training*) označava mlade koji su nezaposleni, nisu u sustavu formalnog obrazovanja niti se osposobljavaju u ukupnoj populaciji svih mladih (Eurofound, 2012.). Potreba za konceptualizacijom pojma kojim će se obuhvatiti ova populacija nastaje u kasnim 1980-im, kada je zbog tadašnjih promjena u Ujedinjenom Kraljevstvu velik broj mladih u dobi od 16 do 18 godina ostao bez prava za nezaposlene, čime je nastala potreba da se ova skupina reintegrira na tržište rada, a sukladno tome započinje pridavanje veće pažnje ranjivosti i potrebama mladih pri ulasku na tržište rada (Eurofound, 2012.). Stručnjaci su ovoj skupini pridavali takozvani nulti status ili *Status Zero* kojim se označavao njihov nepostojeći položaj na tržištu rada. Termin je kasnije preoblikovan u pojam NEET koji je 1999. godine predstavljen na političkoj razini u Ujedinjenom Kraljevstvu. Termin NEET se ubrzo proširio i na ostale države, a u široj upotrebi je od 2010. godine kada je Odbor za zapošljavanje Europske komisije u kontekstu smjernica za zapošljavanje odlučio veći naglasak staviti na NEET populaciju kroz Operativni program Učinkoviti ljudski potencijali (Bežovan i sur., 2019.).

Na razini Europske unije ovim pojmom se obuhvaćaju mladi u dobi od 15 do 24 godine, no na nacionalnim razinama u NEET populaciju spadaju različite dobne skupine (Bedeniković, 2017.). Činjenica da postoje različite klasifikacije NEET populacije na nacionalnim razinama otežava komparaciju među zemljama kao i samo prikupljanje podataka.

U Tablici 1.1. prikazani su postotci NEET populacije u članicama Europske unije za 2022. godinu. Države s najvećim postotkom su Rumunjska (19,8%), Grčka (15,2%) i Bugarska (15,1%). Dok su države s najnižim postotkom Nizozemska (4%), Švedska (4,9%) i Island (5,1%). Ukupan prosjek na razini Europske unije iznosi 10,6% (Eurostat, 2023.a).

Tablica 1.1.

NEET populacija u članicama Europske unije u 2022. godini

Belgija	8,4	Luksemburg	6,5	Hrvatska	13,2
Bugarska	15,1	Mađarska	10,8	Italija	18
Češka	11,5	Malta	6,6	Cipar	12,2
Danska	7,8	Nizozemska	4	Latvija	10,8
Njemačka	6,5	Austrija	7,6	Litva	10,8
Estonija	10,2	Poljska	10,8	Finska	9,4
Irska	8,4	Portugal	8,3	Švedska	4,9
Grčka	15,2	Rumunjska	19,8	Island	5,1
Španjolska	11	Slovenija	7,8	Norveška	6,4
Francuska	11,4	Slovačka	12,3		

Izvor: Eurostat, 2023.

Nadalje bitno je razlikovati NEET mlade od nezaposlenih mladih (Eurofound, 2012.). Naime mladi nezaposleni su ekonomski aktivne osobe koje su tražile posao tijekom prethodnog mjeseca te su u mogućnosti započeti s istim unutar dva tjedna, ukratko riječ je osobama koje su u aktivnoj potrazi za zaposlenjem. S druge strane NEET mladi su ekonomski neaktivne osobe koje ne doprinose na tržištu rada.

1.1 Podjela i karakteristike NEET populacije

NEET populacija se može podijeliti u 7 kategorija mladih (Bedeniković, 2017.). Kratkotrajno nezaposleni su osobe koje traže zaposlenje, nezaposleni su manje od 12

mjeseci te mogu započeti s radom unutar dva tjedna dok su dugotrajno nezaposleni svi koji su nezaposleni više od 12 mjeseci, no traže zaposlenje te su s istim u mogućnosti započeti unutar dva tjedna. Zatim postoje ponovno upisani, riječ je o trima skupinama odnosno onima koji ne traže zaposlenje jer su pronašli posao i čekaju njegov početak, osobe koje nisu pronašle posao niti ga traže, ali očekuju poziv za posao i osobe koje traže zaposlenje, ali ne mogu započeti s radom zbog obrazovanja ili osposobljavanja. Četvrta kategorija obuhvaća nedostupne odnosno osobe koje ne traže zaposlenje zbog bolesti ili nesposobnosti i osobe koje traže zaposlenje, ali nisu u mogućnosti započeti zbog bolesti ili nesposobnosti. Sljedeća kategorija obuhvaća osobe koje traže zaposlenje, ali ne mogu započeti s radom unutar dva tjedna te osobe koje ne traže zaposlenje jer su vezane obiteljskim obvezama. Šesta kategorija NEET mladih su obeshrabreni radnici odnosno osobe koje su odustale od tržišta rada zbog stava da im je rad nedostupan. Posljednja kategorija su ostale NEET osobe to jest svi oni koji ne traže posao jer su umirovljeni ili zbog drugih nespecificiranih razloga kao i osobe koje traže zaposlenje, ali ne mogu započeti s radom zbog nespecificiranih razloga ili obavljanja vojne službe kao i angažiranosti u civilnim službama (Bedeniković, 2017.).

NEET populacija predstavlja vrlo heterogenu skupinu koja obuhvaća različite subgrupe (Eurofound, 2012.). Pojedinci se međusobno razlikuju prema individualnim karakteristikama, iskustvima i potrebama. Prema podacima Eurofounda (2016.) ključna spoznaja je da s porastom dobi raste broj NEET mladih. U pravilu što je osoba starija to je teže zapošljiva. Žene su sklonije da postanu dio NEET populacije s obzirom da mladi najčešće u dobi između 25 i 29 godina odlučuju imati djecu. Obrazovanje je jedan od bitnih faktora pri zapošljavanju, a podaci pokazuju kako se s povećanjem razine obrazovanja smanjuje vjerojatnost pojedinca da postane dio ove populacije (Eurofound, 2016.). Osim obrazovanja ulazak u NEET status smanjuje poznavanje osnovnih vještine kao što su razina pismenosti i računanje. Najviše NEET mladih ima završeno sekundarno obrazovanje dok gotovo polovicu populacije čine oni koji su ili kratkotrajno ili dugotrajno nezaposleni. Konačno glavna karakteristika ove skupine jest to da ne doprinose na tržištu rada iako posjeduju kvalitete za akumuliranje kapitala (Eurofound, 2012.).

1.2 Faktori utjecaja i posljedice NEET statusa

Kako bi se NEET populacija bolje razumjela te kako bi se moglo adekvatno odgovoriti na njihove potrebe bitno je poznavati faktore rizika koji pojedinca uvode u NEET status. Literatura govori kako postoje dva osnovna rizika: nepovoljni položaj i nezadovoljstvo povezano sa stavovima osobe (Eurofound, 2016.). Nepovoljni položaj obuhvaća karakteristike obitelji, nezadovoljstvo povezano sa stavovima može obuhvaćati različite negativne stavove prema obrazovanju ili pak tržištu rada čime sebe dovode u nepovoljniji položaj u odnosu na druge. Eurofound (2016.) navodi nekoliko ključnih faktora koji su se pokazali i u prethodnim istraživanjima kao bitne odrednice koje povećavaju vjerojatnost ulaska u NEET status. Osobe koje svoje zdravlje percipiraju lošim ili vrlo lošim uključujući osobe s nekim oblikom invaliditeta imaju 40% veću šanse da postanu dio ove populacije. Oni koji imaju niži stupanj obrazovanja imaju tri puta veću šansu da postanu dio populacije dok ukoliko su djeca roditelja s nižim stupnjem obrazovanja 1,5 puta. Faktor rizika predstavlja i mjesto stanovanja gdje se pokazalo da više NEET mladih ima u ruralnim krajevima. Sljedeći faktor je nizak obiteljski socioekonomski status kao i izloženost dugotrajnoj nezaposlenosti roditelja. Uz socioekonomske uzročnike pronalaze se i psihološki i socijalni uzročnici vezani uz obitelj kao što su razvod braka i nestabilni odnosi, invaliditet, socijalna isključenost ili migrantsko porijeklo (Eurofound, 2016.).

NEET status sa sobom donosi i određene posljedice koje mogu biti individualne te utječu na samog pojedinca ili pak socijalne koje imaju utjecaj na cjelokupno društvo (Eurofound, 2012.). Glavna posljedica je marginalizacija i otuđenost od tržišta rada. Mladi propuštaju iskoristiti sve svoje potencijale zbog čega dolazi do većeg osobnog nezadovoljstva koje može dovesti do daljnjeg narušavanja mentalnog zdravlja. Opće nezadovoljstvo povećava vjerojatnost korištenja opojnih sredstava, upuštanje u kriminalne i društveno neprihvatljive aktivnosti kao i narušavanje odnosa s drugim ljudima. Dugotrajno ostajanje u NEET statusu dovodi do nedostatka radnog iskustva, težeg pronalaska posla te je krajnja posljedica nedostatak prihoda. Mladi postaju ovisni o drugima ponajviše o roditeljima

čime se stvara dodatni teret i stres za cjelokupnu obitelj. Slabe vještine onemogućavaju napredak kako na privatnom tako i na poslovnom planu. Očekuje se da će mladi u budućim poslovima imati dugoročno niže plaće što utječe na njihovu budućnost vezanu uz umirovljenje i osiguravanje prihoda u starijoj dobi (Eurofound, 2012.). Ovakav stil života ostavlja „ožiljke“ koje je s povećanjem dobi teže izliječiti (Eurofound, 2012.). NEET status posljedice stvara i u općem društvu. Troškovi iz sustava socijalne skrbi kao i indirektni troškovi za sustav javnih financija zbog manjka potencijalnih prihoda od oporezivanja zaposlenih građana su visoki. Procjenjuje se da je godišnji trošak zbog neaktivnosti NEET mladih u visini 142 milijarde eura (Eurofound, 2023.). NEET mladi imaju niži stupanj socijalne participacije te su manje uključeni u građanske dužnosti (Eurofound, 2012.).

2. NEET POPULACIJA U HRVATSKOJ

Hrvatska 2009. godine ulazi u gospodarsku krizu koja je dovela do rasta nezaposlenosti koja je sa 9,2% u 2008. godini porasla na 17,3% u 2013. godini (Eurostat, 2023.a.). U ukupnoj populaciji, nezaposlenost mladih u dobi do 29 godina se povećala za 58% u razdoblju od 2008 do 2012. godine (Eurostat, 2023.a.). Pojam NEET u Hrvatskoj u središte dolazi nakon 2013. godine kada je Hrvatska postala članica Europske unije. NEET pojam pojavljuje se kroz Operativni program Učinkoviti ljudski potencijali (Europski socijalni fond, 2023.).

NEET populaciju u Hrvatskoj čine mladi u dobi od 15 do 29 godina koji su nezaposleni, nisu u sustavu redovitog obrazovanja te nisu u sustavu osposobljavanja (Bedeniković, 2017.). U Hrvatskoj NEET mlade dijelimo na dvije osnovne podskupine, nezaposleni mladi i neaktivni mladi (Garancija za mlade, 2022.). Nezaposleni mladi su prijavljeni u evidenciju nezaposlenih osoba konkretno u Garanciju za mlade dok su neaktivni oni koji nisu u sustavu redovitog obrazovanja te nisu registrirani u evidenciji nezaposlenih osoba u Hrvatskom zavodu za zapošljavanje. Prethodni podaci o NEET mladima su se uglavnom temeljili na podacima iz Ankete o radnoj snazi koju je provodio Državni zavod za

statistiku (Tomić i sur., 2018). Danas zahvaljujući Sporazumu o poslovnoj suradnji za razmjenu podataka spoznaje o NEET mladima se mogu dobiti putem podataka Ministarstva znanosti i obrazovanja, Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje i Ministarstva rada i mirovinskog sustava (Tomić i sur., 2018.). Unatoč različitim izvorima ovi podaci se sastoje samo od populacije koja je prijavljena i registrirana na nekom od ovih izvora dok je ostale gotovo nemoguće identificirati. Upravo zbog ovoga teško je uspostaviti adekvatne mjere i aktivnosti namijenjene ovoj populaciji.

Istraživanja o NEET populaciji u Hrvatskoj nisu često zastupljena stoga je svako istraživanje vrijedni nalaz. Autori (Tomić i sur., 2018.) navode kako je krajem 2017. godine 48% učenika bilo je nezaposleno i neaktivno što je i razumljivo s obzirom da je prošlo malo vremena od njihovog završetka ili napuštanja obrazovanja. Učenice su u većem broju nastavile obrazovanje dok je 43% učenika bilo u NEET statusu. Nadalje, u NEET statusu su najbrojniji 18-godišnjaci i 20-godišnjaci. Također prisutan je velik broj nezaposlenih 17-godišnjaka što se pripisuje završetku trogodišnje škole. Ukoliko se gleda stanje NEET populacije po županijama, najveći postotak NEET populacije je prisutan u Sisačko-moslavačkoj županiji čak 61%. Zatim u Zagrebačkoj županiji je ukupni udio NEET populacije 49%, a u Istarskoj županiji 47%. Grad Zagreb ima najmanji postotak NEET populacije odnosno 37%. Konačno ukoliko gledamo ukupan udio NEET populacije u svim županijama on iznosi 48,4%. Nadalje kada je riječ o stupnju obrazovanja najveći udio NEET populacije su oni koji su završili osnovnu školu, a nisu nastavili obrazovanje na srednjoškolskoj razini. Po pitanju trajanja obrazovanja, osobe sa završenim trogodišnjim programom su više u NEET statusu nego oni s završenim četverogodišnjim programom. Ovo se može objasniti činjenicom da trogodišnji program ne omogućava izravan upis studija (Tomić i sur., 2018.).

Među populacijom studenata iz 2016./2017. godine koji su završili ili prekinuli studij krajem 2017. godine je bilo 88% osoba u NEET statusu, no kao i kod učenika bitno je napomenuti kako se ovo može objasniti i relativno kratkim periodom od završetka odnosno prekidanja studija (Tomić i sur., 2018.). Za razliku od učenika i učenica kod

studenata i studentica nema većih razlika s obzirom na spol to jest ženske osobe su više prisutnije u statusu nezaposlenosti dok su muškarci pripadnici neaktivne populacije (Tomić i sur., 2018.). Najviše je 22-godišnjaka (79,5%) i 21-godišnjaka (78,3%) koji su NEET. Ovo se može povezati sa odustankom obrazovanja prije završetka i ne sigurnošću kada je u pitanju izlazak na tržište rada. Struktura prema prema prebivalištu ukazuje da najveći broj NEET populacije čine oni koji imaju prebivalište izvan Republike Hrvatske. Autori objašnjavaju kako je ovo zbog nemogućnosti utvrđivanja formalnog statusa studiranja, zaposlenosti odnosno nezaposlenosti ove skupine (Tomić i sur., 2018.). Ličko-srijemska županija ima čak 90,4% studenata u NEET statusu, nakon slijedi Vukovarsko-srijemska županija sa 88,8% i Splitsko-dalmatinska sa 88,7% (Tomić i sur., 2018.). Najmanji udio ima Krapinsko-zagorska odnosno 81,7% no i dalje je takav broj alarmantan.

Mladi navode kako su jedan od uzroka postanka NEET-ovcem njihove individualne osobine kao što su nedostatak vještina i nekompetentnost, zdravstveno i obiteljsko stanje, ali i prekid školovanja (Bežovan i sur., 2019.). Naglašavaju nedostatke obrazovnog sustava za koji navode kako je zastarjeo i nije u skladu s potrebama tržišta rada. Premalo je praktične nastave, postoji potreba za modernizacijom nastavnog programa, a pojavljuje se i nezadovoljstvo s radom profesora. Suradnja s Hrvatskim zavodom za zapošljavanje ne ispunjava njihova očekivanja (Bežovan i sur., 2019.). Savjetnici su neprofesionalni, ne pružaju sigurnost i podršku, a informacije su nerijetko kontradiktorne. Ponude poslova nisu u skladu s njihovim mogućnostima i kompetencijama (Baturina i sur., 2020.). S druge strane, stručnjaci koji rade s NEET mladima nedostatak pronalaze u neadekvatnim uvjetima u kojima provode razgovore i savjetovanja s mladima (Baturina i sur., 2020.). Preopterećeni su velikim brojem korisnika, a suradnja s ostalim dionicima i institucijama je poprilično loša. Ograničeni su u metodama motiviranja i aktiviranja NEET mladih zbog čega je prisutan i osjećaj sagorijevanja (Baturina i sur., 2020.). Kao rješenje problema NEET mladih stručnjaci navode važnost rane prevencije, ali i usklađivanje obrazovanja i osposobljavanja s potrebama i trendovima tržišta rada (Baturina i sur., 2020.).

2.1 Kretanje NEET populacije u Hrvatskoj tijekom godina

U tablici 2.1.1. možemo vidjeti postotak NEET populacije u razdoblju od 2012. godine do 2022 (Eurostat, 2023.a). Za početnu točku uzeta je 2012. godina kada Hrvatska nije bila članica Europske unije te se sukladno tome nisu provodile europske mjere.

Tablica 2.1.1.
NEET populacija u Hrvatskoj u razdoblju 2012-2022.

	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.
Hrvatska	19,6	22,2	21,7	20	19,5	17,9	15,6	14,2	14,6	14,9	13,2

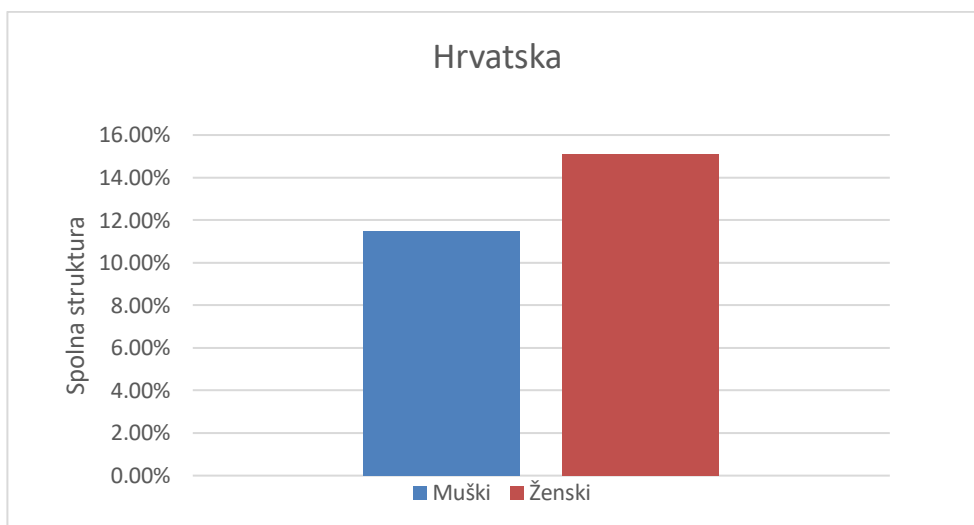
Izvor: Eurostat, 2023.

Postotak NEET populacije tada je bio 19.6%. 2013. godine unatoč ulasku u Europsku uniju zabilježen je porast na 22.2% zbog daljnjeg nastavka smanjivanja potražnje, zaposlenosti, proizvodnje i plaće odnosno zbog nastavka recesije (Hrvatska gospodarska komora, 2013.). Postotak se smanjivao do 2020. gdje je zabilježeno 14,6% i 2021. kada je iznosio 14,9%. Ovakvo stanje može se objasniti COVID pandemijom kojom su obilježeni ove godine, a utjecala je na cjelokupno gospodarstvo pa tako i na zaposlenost mladih (Kunji i Stojanović, 2021.). Posljednji podaci su za 2022. godinu koji ukazuju da je Hrvatska ima 13,2 % NEET populacije što je iznad prosjeka Europske unije koji iznosi 10,6% (Eurostat, 2023.a).

2.2 Spolno dobna struktura

Na slici 2.2.1 prikazana je spolna struktura NEET populacije u Hrvatskoj. Ukupan postotak muškaraca iznosi 11, 5% dok kod žena iznosi 15,1% što je znatno više od muškaraca (Eurostat, 2023.b). Ovakvi podaci potvrđuju činjenicu da su žene češće u NEET statusu (Bedeniković, 2017.).

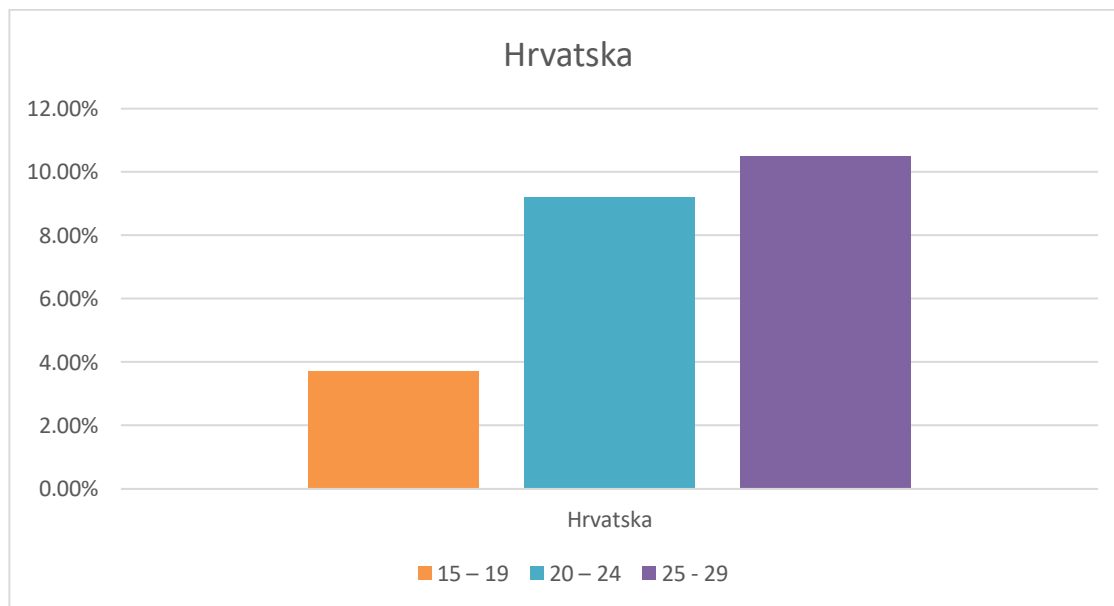
Slika 2.2.1.
Spolna struktura NEET populacije u Hrvatskoj

Izvor: Eurostat, 2023.

Slika 2.2.2. prikazuje strukturu NEET populacije s obzirom na dob (Hrvatski zavod za zapošljavanje, 2022.). Kao što je već navedeno NEET populaciju u Hrvatskoj čine mladi u dobi od 15 do 29 godina (Bedeniković, 2017.). Na slici su prikazane tri dobne skupine: 15-19, 20-24, 25-29.

Slika 2.2.2
Dobna struktura NEET populacije u Hrvatskoj

Izvor: Hrvatski zavod za zapošljavanje, 2022.

Vidljivo je kako je najviše mladih u dobi 25 do 29 točnije 10,5%, ovakvi podaci mogu ukazivati na visoku stopu odlučivanja stvaranja potomstva ili pak izlaska iz visokoškolskog obrazovanja i potraga za zaposlenjem (Bedeniković, 2017.). Najmanje NEET-ovaca je u dobi od 15 do 19 godina odnosno 3,7% (Hrvatski zavod za zapošljavanje, 2022.).

3. KLJUČNI STRATEŠKI DOKUMENTI

Nedugo nakon što je Hrvatska postala članica Europske unije započinje strateško razdoblje 2014.-2020. predvođeno dokumentom Strategija Europa 2020 (Europska komisija, 2010.). Riječ je o strategiji za pametan, održiv i uključiv rast i razvoj. Strategija se sastoji od različitih ciljeva i smjernica koji su trebali biti ostvareni do 2020. godine, a

financirani su od strane Europskih strukturnih i investicijskih fondova. Ovo je ujedno razdoblje kada su članice Europske unije započele s konkretnim mjerama namijenjenim NEET populaciji. U sklopu Europe 2020. Hrvatska je donijela dva operativna programa: Operativni program Konkurentnost i kohezija i Operativni program Učinkoviti ljudski potencijali (Europska komisija, 2010.). Završetkom ovog razdoblje započinje nova faza do 2030. godine predvođena Europskim stupom socijalnih prava (Garancija za mlade, 2022.).

3.1 Europski stup socijalnih prava (ESSP)

Europski stup socijalnih prava (ESSP) stvoren je na inicijativu Europske komisije, a sastoji se od 20 načela kojima bi se trebala stvoriti pravednija i uključivija Europa (Europska komisija, 2023.). Stupom se želi osigurati međugeneracijska solidarnost, bolji radni i životni uvjeti, visokokvalitetno i uključivo obrazovanje, osposobljavanje, učenje novih vještina te stvaranje inovacija. Ciljevi bi trebali omogućiti lakšu tranziciju na klimatske, demografske, gospodarske i tehnološke promjene u razdoblju do 2030. godine. Ključne odrednice Stupa socijalnih prava čini 20 načela (Europska komisija, 2023.). Riječ je o već postojećim načelima kojima su dodana nova načela koja odgovaraju trenutnim i budućim promjena.

Europska komisija je donijela Akcijski plan za provedbu Europskog stupa socijalnih prava u kojem je naveden niz ciljeva i mjera kojima se treba ostvariti provedba ESSP-a (European Commission, 2023.a). Uspostavljena su 3 glavna cilja koja se odnose na jednake mogućnosti i pristup tržištu rada, pravedne radne uvjete i socijalnu zaštitu i uključenost. U ostvarenju ciljeva sudjeluje niz aktera kao što su institucije Europske unije, nacionalna, regionalna i lokalna tijela, socijalni partneri i civilno društvo.

Akcijski plan navodi kako bi do 2030. godine barem 78% posto odraslih u dobi od 20 do 64 godine trebalo biti zaposleno (European Commission, 2023.a). Adekvatno radno mjesto nije samo izvor prihoda već i daje osjećaj svrhe i postignuća, a uz to sudjeluje u socijalnoj uključenosti pojedinca. Ovaj cilj uključuje očuvanje postojećih i otvaranje novih radnih

mjesta. Naglašava se suradnja sa službama za zapošljavanje kao i međusobna suradnja socijalnih partnera. Mladi su skupina koja je osjetljiva na promjene na tržištu rada zbog čega zahtijevaju posebnu pozornost. Cilj je do 2030. godine imati stopu od 9% NEET mladih (European Commission, 2023.a). Uz mlade se veže i potreba za kvalitetnim pripravništvom i daljnjim osposobljavanjem. Očekuje se da države članice iskoriste 22 milijarde eura za potpore namijenjene zapošljavanju mladih.

Sljedeći cilj je vezan uz osposobljavanje odraslih osoba pa je tako u Akcijskom planu navedeno kako bi godišnje 60% odraslih trebalo sudjelovati u osposobljavanju (European Commission, 2023.a). Veliki je naglasak na digitalnim vještinama koje su nužna kvalifikacija za tržište rada, stoga se očekuje da ih 80% osoba u dobi od 16 do 74 godine usvoji. Nadalje kvaliteta sustava obrazovanja i osposobljavanja je ključna za poslovni napredak. Modernizacija školstva od ranog i predškolskog do visokoškolskih ustanova i ustanova za osposobljavanje omogućit će znanja i vještine koje će svojim sadržajem odgovarati trenutnim društvenim i tržišnim potrebama. Državama članicama se omogućuje korištenje sredstava iz Europskog fonda za regionalni razvoj kako bi unaprijedile opremu i infrastrukturu potrebnu za osposobljavanje. Konačno proces poticanja pojedinca da sudjeluje u postupku osposobljavanja i cjeloživotnog učenja često nije jednostavan stoga se u Akcijskom planu navodi kako je potrebna promjena politika (European Commission, 2023.a). Potrebne su mjere i aktivnosti kojima će se pojedincima približiti cijeli proces te ih motivirati na suradnju i daljnji napredak.

Ciljevi Europskog stupa socijalnih prava za Hrvatsku su povećati stopu zaposlenosti na 75%, do 2027. godine u NEET statusu bi trebalo biti 12% mladih, a do 2030. godine 9% te povećati stopu sudjelovanja odraslih u obrazovanju na 55% (Europska komisija, 2023.).

3.2 Garancija za mlade

Glavna inicijativa Strategije Europa 2020 namijenjena NEET populaciji je Garancija za mlade (Garancija za mlade, 2023.). Donesena je u okviru Paketa mjera za zapošljavanje (*Youth Employment Package*) 2012. godine na sjednici Vijeća Europske unije

(Bedeniković, 2017.). Paket mjera za zapošljavanje je skup smjernica za uspješan prijelaz mladih iz sustava obrazovanja na tržište rada. Cilj Garancije za mlade je brza aktivacija na tržište rada mladih u dobi od 15 do 29 godina koja obuhvaća kvalitetnu ponudu koja označava dobivanje ponude za zaposlenje, osposobljavanje, pripravništvo ili naukovanje 4 mjeseca nakon napuštanja, završetka formalnog obrazovanja ili ulaska u nezaposlenost bez obzira je li ili nije osoba prijavljena pri zavodu za zapošljavanje (Garancija za mlade, 2023.).

Razdoblje primjene strategije Europa 2020. završava 2020. godine te Europska komisija pokreće „Potpore za zapošljavanje mladih: most do radnih mjesta“ (Garancija za mlade, 2022.). Riječ je o smjernicama koje državama članicama pomaže pri provedbi mjera za zapošljavanje mladih. Paket obuhvaća osnaživanje Garancije za mlade, strukovnog obrazovanja i osposobljavanja, poticanje učenja temeljenog na radu te provedbu dodatnih mjera. U listopadu 2020. godine donesena je Preporuka Vijeća o lakšem prelasku u svijet rada odnosno pojačanu Garanciju za mlade (Garancija za mlade, 2022.). Pojačana Garancija se odnosi na razdoblje od 2021. do 2027. godine. Neke od novosti koje donosi su razlikovanje osoba u NEET statusu na one koji su duže i one koji su tek privremeno u tom statusu, dopiranje do većeg broja mladih naglašavajući mlade žene, osobe iz ruralnih područja i ostale osobe koje su u ranjivom položaju, podržavanje mladih pri stvaranju novih radnih iskustava, razvoj novih vještina, poboljšanje praćenja i prikupljanja podataka kao i pojačana potpora nakon zaposlenja. Provedba Garancije za mlade se sastoji od četiri ključne faze (Garancija za mlade, 2022.). Započinje mapiranjem odnosno identifikacijom ciljane skupine, njihovih potreba, iskustva i vještina što doprinosi njihovom razlikovanju. Mapiraju se i sve već dostupne usluge i aktivnosti. Sljedeća faza je informiranje o Garanciji za mlade odnosno podizanju svijesti o NEET statusu, uslugama i aktivnostima koje im stoje na raspolaganju. Kada se osoba registrira u instituciji nadležnoj za provođenje Garancije za mlade započinje faza pripreme. U ovoj fazi je naglasak na pojedincu za kojeg se radi profiliranje na temelju kojeg se uspostavlja pomoć i podrška. Fazi pripreme slijedi faza ponude koja podrazumijeva prihvaćanje ponude za radno mjesto, obrazovanje ili osposobljavanje.

Hrvatska je prvi plan implementacije Garancije za mlade donijela 2014. godine, a koordiniralo ga je Ministarstvo rada i mirovinskog sustava (Bedeniković, 2017.). Posljednji plan je sastavljen za 2022-2023. godinu (Garancija za mlade, 2022.). Provedba Garancije se sastoji od mjera za uključivanje u tržište rada i mjera za uključivanje to jest povratak u obrazovanje. Mjere za uključivanje u tržište rada obuhvaćaju podršku zapošljavanju i samozapošljavanju, stručno osposobljavanje za rad bez zasnivanja radnog odnosa i pripravništvo. Dok mjere za uključivanje odnosno povratak u obrazovanje obuhvaćaju podršku obrazovanju, korištenje obrazovanja kao rješenje za povećanje zapošljivosti mladih kao i omogućavanje druge prilike za stjecanje kvalifikacija u visokom obrazovanju (Garancija za mlade, 2022.).

Iako definicija Garancije za mlade navodi kako pristup njoj imaju svi mladi u dobi od 15 do 29 godina koji su u NEET statusu bez obzira jesu li prijavljeni pri zavodu za zapošljavanje, u Hrvatskoj se ovakva praksa ne provodi (Garancija za mlade, 2023.). Naime da bi mlada osoba mogla koristiti sve mogućnosti koje Garancija nudi potrebno je da je prijavljena pri Hrvatskom zavodu za zapošljavanje odnosno ulazak u Garanciju se smatra trenutkom prijave. Osoba može više puta ući i izaći iz Garancije te svakim ulaskom započinje rok od četiri mjeseca za provođenje aktivnosti. Nakon prelaska dobnog maksimuma od 30 godina osoba više nema pravo pristupiti Garanciji.

3.3 Europski socijalni fond plus (ESF+)

Europski socijalni fond plus (ESF+) predstavlja instrument Europske unije kojim se ulaže u ljude putem politika zapošljavanja, obrazovanja i osposobljavanja (Europski socijalni fond+, 2023.). Proračun mu iznosi 99,3 milijarde eura te je namijenjen razdoblju od 2021. do 2027.godine. Sredstvima iz fonda države članice samostalno upravljaju uz kontrolu Europske komisije. Financiranje se odvija u dva tematska područja. Tematsko područje pod podijeljenim upravljanjem provode države članice zajedno s Europskom Komisijom dok tematsko područje „Zapošljavanje i inovacije“ provodi Europska komisija. Europski

socijalni fond plus je povezan s Europskim stupom socijalnih prava odnosno načela Stupa predstavljaju smjernice za djelovanje u okviru fonda.

Glavni cilj ESF+ je promicanje zapošljavanja aktivnostima i mjerama integracije na tržištu rada (Europski socijalni fond+, 2021.) Nastoji se unaprijediti tržište rada modernizacijom i većom uključivosti za ranjive skupine. Fondom se podupire cjeloživotno učenje, fleksibilno usavršavanje vještina i znanja kao i djelotvorniji i kvalitetniji sustav obrazovanja i osposobljavanja. Uloga država članica je maksimalno iskoristiti sredstva kako bi unaprijedile politike namijenjene zapošljavanju, posebice mladih i ranjivih skupina u koje spadaju i NEET mladi.

Europski socijalni fond plus financira Program „Učinkoviti ljudski potencijali“ za razdoblje od 2021. do 2027. godine (Europski strukturni investicijski fondovi, 2023.). Sastoji se od niza prioriteta i specifičnih ciljeva. Program obuhvaća područja zapošljavanja, obrazovanja, socijalne politike i zdravstva. Sukladno ovome glavni ciljevi programa su ojačavanja ekonomije i društva povećavanjem zaposlenosti, kvalitete obrazovanja i omogućavanjem raznolikog osposobljavanja. U Hrvatskoj program je nastao na temelju Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine kojom se određuju razvojni potencijali, vizije, smjernice, strateški ciljevi kao i izvješća i preporuke za Hrvatsku (Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030. godine., 2021.). Jedan od strateških ciljeva Nacionalne razvojne strategije je „Obrazovani i zaposleni ljudi“. On podrazumijeva pristupačnije obrazovanje, stjecanje temeljnih i strukovnih kompetencija, unaprjeđenje visokog obrazovanja i unaprjeđenje tržišta rada (Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030. godine., 2021.). Obrazovanje bi trebalo biti uključivije i dostupno za sve. Očekuje se modernizacija i povećanje kvalitete školstva, unaprjeđenje školskog kurikuluma kao i razvoj potpore za učenike i sprječavanje napuštanja sustava obrazovanja. Obrazovanje će biti usmjereno na razvoj kritičkog mišljenja, analitičkog rasuđivanja, kreativnosti i konceptualnog razmišljanja odnosno svega onog potrebno za uspješan ulazak na tržište rada, dok bi visokoobrazovanje trebalo biti prilagođeno europskim trendovima. Kompetencije mladih trebaju biti u skladu s potrebama tržišta rada. Na tržištu rada želi se postići fleksibilnost i

učinkovitost. Jačaju se aktivne politike zapošljavanja te potiče razvoj ljudskih potencijala kroz profesionalnu podršku i pomoć (Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030. godine., 2021.).

3.4 Ostale mjere i mjere dohvata

Osim inicijativa i mjera koje su predvođene Europskom unijom provode se i mjere na nacionalnoj razini. Hrvatski zavod za zapošljavanje je najrelevantnija institucija kada je u pitanju zapošljavanje stoga se u sklopu njega donose mjere aktivne politike zapošljavanja (Hrvatski zavod za zapošljavanje, 2023.). Paket mjera pod nazivom Mladi i kreativni je jedna od njih. Mjere koje sadrži su potpore za zapošljavanje, usavršavanje i samozapošljavanje, stručno osposobljavanje za rad bez zasnivanja radnog odnosa, mjere javnih radova i mjere obrazovanja nezaposlenih osoba (Hrvatski zavod za zapošljavanje, 2023.). Svaka mjera ima različito trajanje koje varira od 3 mjeseca pa do 2 ili 3 godine. Prema HZZ-u mjera koja se najviše ističe je stručno osposobljavanje bez zasnivanja radnog odnosa budući da je ona vrlo bitna za mlade koji nemaju radno iskustvo, a pomoću nje povećavaju svoje šanse za stalno zaposlenje. Nadalje svi područni uredi HZZ-a imaju Centar za mlade u kojem rade stručnjaci osposobljeni za rad s mladima. Ostale mjere koje imaju učinak kada je u pitanju NEET populacija su fiskalne olakšice za poslodavce koji zaposle mlade do 30 godina, kao i porezne olakšice za mlade do 30 godina (Hrvatski zavod za zapošljavanje, 2023.).

Kao što je već navedeno u Hrvatska se suočava s problemom dohvata NEET populacije. Jedno od rješenja je statistički potpomognuto profiliranje udaljenosti osobe od tržišta rada za sve one koji su prijavljeni pri Hrvatskom zavodu za zapošljavanje (Majdak i sur., 2021.). Ukoliko je poznato koliko je osoba udaljena od tržišta rada mogu joj je uspješnije prilagoditi aktivacijske mjere. Nadalje razvijeni su Centri za informiranje i savjetovanje u karijeri koji obuhvaćaju i osobe koje nisu prijavljene u Zavodu (Hrvatski zavod za zapošljavanje, 2020.). Centri omogućuju profesionalno usmjeravanje i informiranje svim skupinama korisnika. Djeluju u dvanaest gradova, a sklapajući sporazume surađuju s

partnerima na lokalnim razinama s ciljem dohvata i aktivacije pripadnika NEET populacije.

3. 5 Primjeri dobre prakse

Centar za razvoj neprofitnih organizacija (CERANEO) provodi različite projekte među kojima je i projekt „Reaktivacija i integracija marginaliziranih mladih-NEET na tržište rada“ koji se provodio u razdoblju od 2018. do 2019. godine (CERANEO, 2023.). Cilj projekta je omogućiti bolju reaktivaciju i integraciju NEET populacije pomoću jačanja njihovih socijalnih i profesionalnih kompetencija po modelu „ENTRE-YOU“ na području Grada Zagreba. CERANEO navodi kako će polaznici imati osnaženu motivaciju, otvorenost prema proaktivnosti te usvojene poduzetničke vještine. Partneri projekta su Grad Zagreb, Hrvatski zavod za zapošljavanje kao i Institut za usavršavanje mladih, a financiran je sredstvima Europske unije u iznosu od 85% i sredstvima Državnog proračuna u iznosu od 15%.

Projekt koji također provodi CERANEO (2023.) je „A gdje si ti? Reaktivacija i integracija neaktivnih mladih u NEET statusu. Projekt je u provedbi od 2021. do 2023. godine. Cilj projekta je osnaživanje mekih i transverzalnih vještina kako bi se NEET mladi bolje aktivirali i integrirali na tržište rada na području Grada Zagreba i Istarske županije. Također se mladima želi olakšati pristup tržištu rada odnosno omogućiti im sve potrebne informacije. Partneri projekta su Hrvatski zavod za zapošljavanje, Područna služba Zagreb, Hrvatska mreža beskućnika, Hrvatski Crveni križ-Gradsko društvo Crvenog križa Pula i Hrvatski zavod za zapošljavanje, Područni ured Pula. Projekt je financiran 91,8% od strane Europskog socijalnog fonda te 8,11% iz Državnog proračuna Republike Hrvatske.

Projekt „EU4NEET: Uz EU projekte do aktivnije NEET populacije“ za cilj ima podučavanja NEET mladih različitim vještinama o pripremi i provedbu projekata koje bi

im trebale olakšati pronalazak posla (AVELANT, 2023.). Edukacija uključuje i učenje mekih i transverzalnih vještina. Nositelj projekta je AVELANT dok je prijavitelj Institut za razvoj poduzetništva i europskih projekata. Trajanje projekta je 24 mjeseca, a sudjeluje 30 osoba.

4. POLITIKE PREMA NEET POPULACIJI U ODABRANIM ZEMLJAMA

NEET populacije se razlikuje među državama ne samo prema svojim karakteristikama već i prema definiciji i obuhvatu dobi. Zbog ovog otežana je međunarodna usporedba NEET mladih (Bedeniković, 2017.). Svaka pojedina članica Europske unije se s ovim problem suočava na svoj način koristeći kao vodilju Europske smjernice. U svrhe ovog rada odabrane su tri europske države: Slovenija, Njemačka i Nizozemska. Slovenija je država članica s kojom Hrvatska dijeli granicu, a ujedno ima poprilično nizak postotak NEET populacije. Stoga je bitno razumjeti kakve korake Slovenija poduzima kako bi smanjila broj NEET mladih. Njemačku i Nizozemsku odlikuje nizak broj NEET mladih koji literatura pripisuje specifičnom sustavu obveznog obrazovanja (Levels i sur., 2022.). Poznavanje i razmjena iskustava među državama ključna je za daljnji napredak kao i za stvaranje budućih strategija.

4.1. Slovenija

U Sloveniji Ministarstvo rada, obitelji, socijalne politike i jednakih mogućnosti upravlja politikama zapošljavanja mladih (Bojnec, 2021.). Riječ je o politikama koje olakšavaju prijelaz iz obrazovanja u zapošljavanje s naglaskom na ranjive skupine. Omogućuje se adekvatno osposobljavanje, formalno i neformalno obrazovanje, financijska potpora kao i otvaranje novih radnih mjesta. Mjere bi trebale povećati zapošljivost, ali i unaprijediti

vještine i znanja koje olakšavaju pronalazak posla. Politike zapošljavanje se provode na nacionalnoj i lokalnoj razini.

Politike i mjere namijenjene NEET populaciji u Sloveniji dijele se dvije kategorije (Republika Slovenija, 2020.). Prva kategorija naglašava važnost obrazovanja, osposobljavanja i usvajanja vještine dok druga naglasak stavlja na zapošljavanje. Obje kategorije su zastupljene u Garanciji za mlade. Slovenija je prvu Garanciju za mlade usvojila 2014. godine, a trenutno je na snazi Garancija za mlade u sklopu Aktivnih politika zapošljavanja. To je skup mjera koje za cilj imaju smanjenje nezaposlenosti uz povećanje zapošljivosti. Aktivne politike zapošljavanje se sastoje se od 6 temeljnih mjera vezane uz osposobljavanje, obrazovanje, zamjenu na poslu i podjelu rada, ponude za zaposlenje, stvaranje radnih mjesta te poticanje samozapošljavanja. Svaka mjera sadrži niz specifičnih ciljeva (Republika Slovenija, 2020.). Mjere prate društvene promjene kako bi se prilagodile trenutačnim okolnostima. Za NEET populaciju ključna je mjera osposobljavanja i obrazovanja. Ciljna grupa koja je obuhvaćena ovom mjerom su mladi koji su nezaposleni i neaktivni, koji se ne snalaze na tržištu rada te se susreću s preprekama pri uključivanju u mjere Aktivnih politika zapošljavanja, ne obrazuju se ili su u opasnosti od napuštanja obrazovanja. Svrha mjere je poticanje mladih na stjecanje vještina koje će im olakšati natjecanje na tržištu rada. Omogućava im se jednostavni povratak u obrazovanje kao i formiranje profesionalnog identiteta i socijalna integracija.

Kada je u pitanju NEET populacija mjere se fokusiraju na edukaciju i osposobljavanje koje zahtjeva trenutno tržište rada (European Commission, 2023.b). Potiče se zapošljavanje radnika na neodređeno vrijeme, a dostupne su i usluge savjetovanja i stručne podrške.

U Sloveniji postoji problem praćenja NEET mladih (European Commission, 2023.b) Ovdje važnu ulogu imaju organizacije mladih koje dolaze u izravan doticaj s NEET populacijom te su u mogućnosti sakupiti informacije o njima. Neke od takvih organizacija su Slovenska studentska udruga, Sindikat mladih plus, Nacionalno vijeće za mlade.

Tablica 4.1.1 prikazuje postotke NEET populacije u Sloveniji tijekom posljednjih deset godina. Vidljiv je značajan pad sa 12% 2013. na 7,8% 2022. godine (Eurostat, 2023.a).

Pad je nastupio od 2013. do 2020. kada se povećava sa 7,6% na 8,5%. Može se nagađati kako je razlog ovome pandemija u 2020. godini (Bojnec, 2021.). Najmanje NEET mladih je bilo 2021. godine dok godinu dana nakon taj broj raste (Eurostat, 2023.a).

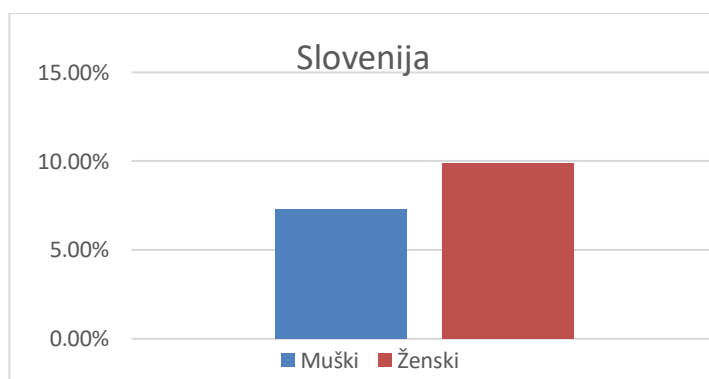
Tablica 4.1.1
NEET populacija u Sloveniji u razdoblju 2013.-2022.

	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.
Slovenija	12	11,9	11,8	10,4	8,9	7,9	7,6	8,5	6,8	7,8

Izvor: Eurostat, 2023.

Spolna struktura je prikazana na slici 4.1.1. Žene prevladavaju s postotkom od 9,9% dok je muškaraca 7,3% (Eurostat, 2023.b). Neki od mogućih uzroka ovakvim podacima su majčinstvo, spolna diskriminacija, kao i nepristupačnost tržišta rada (Bojnec, 2021.).

Slika 4.1.1
Spolna struktura NEET populacije u Sloveniji

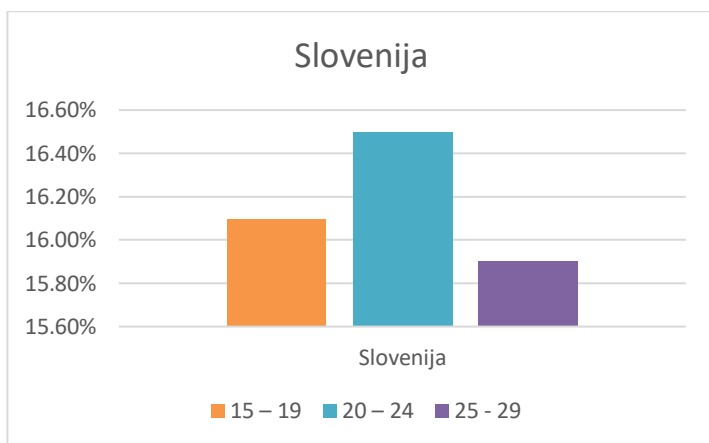

Izvor: Eurostat, 2023.

Na slici 4.1.2 prikazana je dobna struktura NEET populacije u Sloveniji. Najviše je mladih u dobi od 20 do 24 godine dok ih je najmanje od 25 do 29 godina (Eurostat, 2023.c). Razlog ovome može biti Fond za zaposlenost mladih koji se fokusira pretežito na dobnu skupinu 25 do 29 (Bojnec, 2021.).

Slika 4.1.2

Dobna struktura NEET populacije u Sloveniji

Izvor: Eurostat, 2023.

4.2 Njemačka

Njemačka je država koja vrlo ozbiljno shvaća zaposlenost, osim osiguravanja prihoda zaposlenje je bitno zbog socijalne integracije (Brzynsky-Fay, 2022.a). Njemačku karakterizira velik broj politika usmjerenih na tržište rada kojima se mladima olakšava pronalazak posla. Sinergija među politikama zapošljavanja i obrazovanja je razlog niskog postotka NEET populacije.

Tijekom posljednjih deset godina postotak NEET populacije u Njemačkoj je obilježen konstantnim padom koji se nastavio do 2020. godine kada ponovno dolazi do rasta (vidi Tablica 4.2.1) (Eurostat, 2023.a). Posljednji podaci za 2022. godinu ukazuju na nastavak smanjivanja NEET mladih te postotak iznosi 6,5%.

Tablica 4.2.1

NEET populacija u Njemačkoj tijekom razdoblja 2013.-2022.

	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.
Njemačka	7,6	7,4	7	6,7	6,2	5,9	5,7	6,8	7,1	6,5

Izvor: Eurostat, 2023.

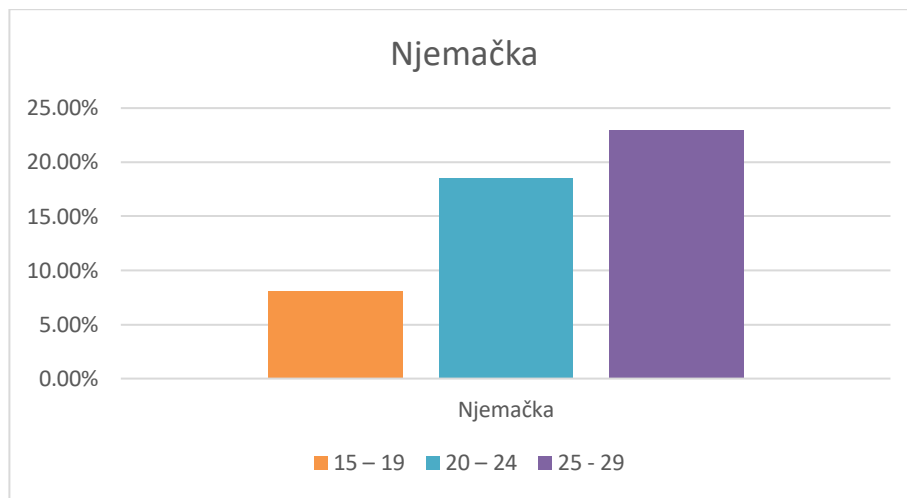
U Njemačkoj NEET populaciji više je žena odnosno 10,20% dok je muškaraca 7,10% (Eurostat, 2023.b).

Opće obrazovanje je obavezno do dobi od 15 ili 16 godina, a nakon njega slijedi obavezno srednjoškolsko obrazovanje koje traje do 18. godine (Brzynsky-Fay, 2022.a). U obrazovnim institucijama se stvara portfolio učenika o vještinama, znanjima i sposobnostima. Njemačka obiluje programima za mlade koji su u procesu tranzicije iz obrazovanja u tržište rada. Dva su načina tranzicije. Prijelaz iz škole u daljnje visokoškolsko obrazovanje ili osposobljavanje i prijelaz iz škole u radni odnos (Brzynsky-Fay, 2022.a). Bitnu ulogu tijekom ovog procesa imaju takozvane Agencije za zapošljavanje mladih odnosno organizacije koje pružaju podršku mladima (European Commission, 2023.c). Mladi koji rano napuste školovanje ili imaju nisku radnu kvalifikaciju imaju mogućnost sudjelovati u daljnjem osposobljavanju. Ovime se nastoji stvoriti uvjete za daljnji razvoj pojedinca. Aktivnosti tijekom osposobljavanja se organiziraju s obzirom na interese mladih čime im se daje mogućnost odabira i stvaranja vlastitog identiteta.

Na slici 4.2.1 je vidljiv prikaz NEET populacije s obzirom na dob (Eurostat, 2023.c). Vidljivo je da je najmanje NEET mladih u dobi 15 do 19 godina što bi se moglo pripisati sustavu obrazovanja gdje su i osnovna i srednja škola obavezni za sve (Brzynsky-Fay, 2022.a).

Slika 4.2.1

Dobna struktura NEET populacije u Njemačkoj

Izvor: Eurostat, 2023.

Njemačka ima širok raspon instrumenata politike tržišta rada. Usvojena je i Garancija za mlade koja je vrlo dobro implementirana (European Commission, 2023.c). Mnoge mjere i aktivnosti su financirane iz Europskog socijalnog fonda plus. Mladima je dostupno profesionalno usmjeravanje i savjetovanje. Svi mladi mogu koristiti ove usluge. Zahvaljujući informativnim centrima koje vode Agencije za zapošljavanje dostupne su im sve relevantne informacije o uslugama i aktivnostima u koje se mogu uključiti (European Commission, 2023.c). Neki centri omogućuju i online savjetovanje. Na razini savezne države postoje različite inicijative za lakši prijelaz iz škole na tržište rada kao i za profesionalno usmjeravanje (European Commission, 2023.c). Nastaju na temelju suradnje između škola, agencija, centara za zapošljavanje i ostalih organizacija koje pružaju usluge za mlade.

4.3 Nizozemska

Nizozemska je jedna od država koje imaju najniži postotak NEET populacije (Bekker i Klosse, 2016.). Posljednji podaci o ukupnoj NEET populaciji ukazuju na postotak od 4%

(Vidi Tablica 4.3.1) (Eurostat, 2023.a). Vidimo kako je NEET populacija u konstantnom padu. Tijekom desetogodišnjeg razdoblja najviše NEET mladih je bilo 2013. godine dok ih je najmanje bilo 2021.godine. Autori navode kako je moguće da ovakvim statističkim podacima doprinose mjere i politike usmjerene mladima (Brzynsky-Fay, 2022.b) .

Tablica 4.3.1

NEET populacija u Nizozemskoj tijekom razdoblja 2013-2022.

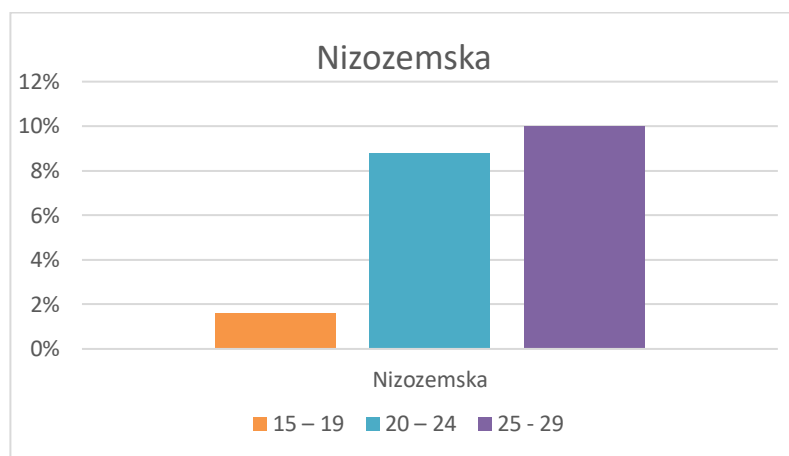
	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.
Nizozemska	6,9	7	6,1	5,9	5,6	5,2	5,2	5,2	3,5	4

Izvor: Eurostat, 2023.

Kvalitetni sustav obrazovanja jedan je od glavnih čimbenika kojima se Nizozemska bori protiv problema NEET mladih (Bekker i Klosse, 2016.). Nizozemski sustav obrazovanja se fokusira na pojedinca i njegove sposobnosti odnosno nastoji mu se pružiti usvajanje vještina koje odgovaraju njegovim područjima zanimanja. Cijeli proces se pomno prati, a praćenje započinje u dobi do 12 godina te se nastavlja do završetka obaveznog obrazovanja, obavezno obrazovanje započinje u 5. godini, a završava prosječno sa 16 ili 17 godina (Brzynsky-Fay, 2022.b). Osnovna škola započinje s 4 godine, a srednja sa 12. Nakon osnovnog obrazovanja djeca odabiru jedan od 4 srednja stručna smjera ili pak jedno od dva opća akademska smjera (European Comission, 2023.d). Vještine koje se uče tijekom obrazovanja usklađuju se s potrebama tržišta rada. Mladi u dobi do 18 godina su zakonski dužni ostvariti odgovarajuću diplomu, a ukoliko napuste sustav obrazovanja smatraju se osobama koje su rano napustile školu (Bekker i Klosse, 2016.). Može se zaključiti kako je u Nizozemskoj cilj da mladi ostvare što višu razinu obrazovanja.

Posljedice ovakvog oblika obrazovanja mogu se vidjeti na Slici 4.3.1 gdje se primjećuje kako je najmanje NEET mladih u dobi od 15-19 godina točnije 1,6% (Eurostat, 2023.c).

Slika 4.3.1
Dobna struktura NEET populacije u Nizozemskoj

Izvor: Eurostat, 2023.

Jedno od glavnih obilježja Nizozemskog tržišta rada je fleksibilnost (Bekker i Klosse, 2016.). Razvijaju se poslovi s privremenim ugovorima, rad preko agencija i probni rad koji s vremenom može postati trajan. Upravo su mladi ti koji najčešće obavljaju ovu vrstu posla.

Akteri koji koordiniraju politike namijenjene NEET populaciji su Ministarstvo obrazovanja, kulture i znanosti i Ministarstvo socijalne politike i zapošljavanja (European Commission, 2023.d). Mjere koje donose se svrstavaju u preventivne, strateške i mjere reintegracije. Ključni dokumenti kojima se potiče sudjelovanje na tržištu rada su Akt o sudjelovanju i Akt o primjerenom obrazovanju. Ministarstvo obrazovanja, kulture i znanosti zajedno sa Ministarstvom socijalne politike i zapošljavanja provodi program borbe protiv nezaposlenosti mladih. Program obuhvaća skup aktivnosti kojima se nastoji

olakšati pronalazak posla mladim osobama uključujući i NEET populaciju. Omogućava se stručno savjetovanje i mentorstvo u institucijama formalnog obrazovanja. Ostale mjere koje provodi vlada obuhvaćaju unaprjeđenje kvalitete obrazovanja, učenje vještina sukladno tržištu rada, prevencija ranog napuštanja škole, pomoć pri prelasku na tržište rada, programe osposobljavanja, probni rad i stažiranje (European Comission, 2023.d).

5. RASPRAVA I ZAKLJUČAK

NEET populaciju u čine mladi u dobi od 15 do 29 godina koji nisu zaposleni, nisu u sustavu formalnog obrazovanja niti se osposobljavaju (Eurofound, 2012.). Ovo je heterogena populacija koju je teško svrstati u samo jednu grupu stoga se najčešće dijeli na više podgrupa. Jedno od glavnih pitanja koje se postavlja kada su u pitanju NEET mladi glasi: Kako osoba postane dio NEET populacije? Nemoguće je izdvojiti jedan uzrok s obzirom da je riječ o nizu čimbenika koji povećavaju šanse za postanak NEET-om. Rano ispadanje iz sustava obrazovanja, nepogodne obiteljske prilike te mjesto stanovanja tek su neki od njih (Eurofound, 2016.).

Pitanje NEET populacije u Hrvatskoj se javlja nakon ulaska u Europsku uniju čime započinje provedba europskih mjera odnosno literatura ukazuje da su mjere rješavanja ovog problema potaknute vodstvom Europske unije dok Hrvatska mjere provodi putem Hrvatskog zavoda za zapošljavanje (Bedeniković, 2017.). Podaci govore kako se postotak NEET populacije u Hrvatskoj smanjuje no broj je i dalje u odnosu na prosjek Europske unije visok (Eurostat, 2023.a). Garancija za mlade jedan je od instrumenata koji se pokazao učinkovitim. Trenutno su na snazi Europski stup socijalnih prava i osnažena Garancija za mlade, a jedan od ciljeva je smanjiti broj NEET populacije s 13,2% na 12% do 2030. godine (Garancija za mlade, 2022.). S obzirom na dosadašnji pad moguće je očekivati ovakve rezultate. Glavni problem NEET mladih u Hrvatskoj je dohvat i praćenje ove skupine. Sustav nije dovoljno razvijen, a stručnjaci navode kako je potrebna suradnja ključnih aktera i razvoj institucija (Tomić i sur., 2018.). Školstvo i institucije nadležne za zapošljavanje bi trebale biti što više povezane. Ostvarenjem precizne identifikacije bi se omogućilo stvaranje konkretnih mjera uključivanja NEET populacije. Isti problem se pojavljuje u susjednoj državi odnosno Sloveniji no ona i dalje uspijeva održati postotak NEET mladih ispod europskog prosjeka. Slovenija svoje mjere ponajviše temelji na usvajanju vještina i osposobljavanju koji bi trebali olakšati pronalazak posla (Bojnec,

2021.). Kao i u Hrvatskoj i ovdje su mjere više usmjerene na reaktivaciju mladih koji su već u NEET statusu nego li na prevenciju ulaska.

Njemačka i Nizozemska su države koje karakterizira poprilično strog i uređen sustav obaveznog obrazovanja. Mladi imaju obvezu da ostvare zakonski određenu diplomu što se odražava na postotak NEET mladih u dobi 15 do 29 godina koji je poprilično nizak (Levels i sur., 2022.). Proces obrazovanja se pomno prati od rane dobi, a Njemačka osigurava i profiliranje djece u obrazovnim institucijama kako bi se odredile njihove sposobnosti, interesi i vještine. Obje države svoje obrazovne sustave prilagođavaju potrebama tržišta rada, a mladima su dostupni različiti oblici daljnjeg usvajanja vještina.

Ukoliko usporedimo Hrvatsku s odabranim zemljama lako se može zaključiti kako su potrebne promjene u cijelom sustavu suočavanja s NEET populacijom. Suradnja i razmjena s ostalim državama zasigurno bi pomogla pri usklađivanju politika. Posebice se može ugledati na obrazovne sustave Njemačke i Nizozemske. Potrebna je veća orijentacija na prevenciju postanka NEET-ovcem što se jedino može ostvariti kvalitetnim obrazovanjem i informiranjem. Nadalje upitno je koliko bi pažnje Hrvatska pridavala ovom problemu da nije članica Europske unije.

Zaključno NEET status predstavlja izazovan i specifičan problem koji zahtijeva više od donošenja politika reaktivacije. Glavni cilj mjera je pronalazak posla no to nije nešto će dugoročno promijeniti cjelokupno stanje. Potrebna je detaljnija analiza toga tko su uopće NEET-ovci, kako razmišljaju i koji je najbolji način dopiranja do njih kako bi se problem rješavao na samom izvoru. Potrebno je sagledati ne samo socio-ekonomske čimbenike već i one psihološke. Ovakvim načinom rada mogli bi se stvoriti konkretniji i učinkovitiji prijedlozi za prevenciju. NEET mladi u Hrvatskoj navode niz problema i nedostataka koje uočavaju kako u obrazovnom sustavu tako i na tržištu rada (Bežovan i sur., 2019.). Važnu ulogu u prevenciji i unaprjeđenju politika namijenjenih NEET populaciji mogao bi imati strateški cilj Nacionalne razvojne strategije za Republiku Hrvatsku do 2030. godine pod nazivom „Obrazovani i zaposleni ljudi“ (Nacionalna razvojna strategija za Republiku Hrvatsku do 2030. godine, 2021.). Cilj je usmjeren na unaprjeđenje cjelokupnog obrazovanja, poboljšanje aktivnosti na tržištu rada kao i bolje mjere za borbu protiv

ispadanja iz školstva što čini temelj prevencije kada je riječ o NEET mladima. Motiviranje mladih da završe formalno obrazovanje smanjuje vjerojatnost postanka NEET-ovcem, dok usvajanje kvalitetnih i relevantnih znanja i vještina može znatno doprinijeti mladima pri ulasku na tržište rada (Bedeniković, 2017.). Nacionalna razvojna strategija sadrži niz ciljeva koji bi ukoliko se ostvare zasigurno trebali utjecati na postotak NEET populacije no njezinu djelotvornost će tek vrijeme pokazati.

Popis tablica

Tablica 1.1 *NEET populacija u članicama Europske unije u 2022. godini*

Tablica 2.1.1. *NEET populacija u Hrvatskoj u razdoblju 2012-2022.*

Tablica 4.1.1 *NEET populacija u Sloveniji u razdoblju 2013.-2022.*

Tablica 4.2.1 *NEET populacija u Njemačkoj tijekom razdoblja 2013.-2022.*

Tablica 4.3.1 *NEET populacija u Nizozemskoj tijekom razdoblja 2013-2022.*

Popis slika

Slika 2.1.1 *Spolna struktura NEET populacije u Hrvatskoj*

Slika 2.2.2 *Dobna struktura NEET populacije u Hrvatskoj*

Slika 4.1.1 *Spolna struktura NEET populacije u Sloveniji*

Slika 4.1.2 *Dobna struktura NEET populacije u Sloveniji*

Slika 4.2.1 *Dobna struktura NEET populacije u Njemačkoj*

Slika 4.3.1 *Dobna struktura NEET populacije u Nizozemskoj*

LITERATURA

1. AVELANT (2023). *EU4NEET: Uz EU projekte do aktivnije NEET populacije*. Posjećeno 23.08.2023. na mrežnoj stranici AVELANT: <https://www.eu-projekti.info/eu/eu4neet-uz-eu-projekte-do-aktivnije-neet-populacije/>
2. Baturina, D., Majdak, M. i Berc, G. (2020). Perspektiva NEET populacije u urbanoj aglomeraciji Zagreb prema percepciji stručnjaka i mladih u NEET statusu-kako im pomoći?. *Sociologija i prostor*, 58(3(218)), 403-431.
3. Bedeniković, I. (2017). (Ne)zaposlenost mladih i NEET populacije u Hrvatskoj. *Mali Levijatan*, 4(1), 75-90.
4. Bekker, S. i Klosse, S. (2016). NEETs- Can the Dutch meet their needs? *Politiche Sociali*, 2016 (2), 249.
5. Bežovan, G., Berc, G., Majdak, M., Baturina, D., Rozman, S. (2019). *Kako odgovoriti na izazove integracije i reaktivacije mladih u NEET statusu?* CERANEO
6. Bojnec, Štefan. (2021). Policy and practical lessons learned regarding youth and NEETs in Slovenia. *Calitatea Vieții*, 32(4), 371–397.
7. Brzinsky-Fay, C. (2022a). *NEET in Germany Labour Market Entry Patterns and Gender Differences*. U: Levels, M., Brzinsky-Fay, C., Holmes, C., Jongbloed, J., Taki, H. (ur.), *The Dynamics of Marginalized Youth, Not in Education, Employment, or Training Around the World*. London: Routledge
8. Brzinsky-Fay, C. (2022b). NEET during the School to Work Transition in Netherlands U: Levels, M., Brzinsky-Fay, C., Holmes, C., Jongbloed, J., Taki, H. (ur.), *The Dynamics of Marginalized Youth, Not in Education, Employment, or Training Around the World*. London: Routledge.
9. CERANEO (2023). *Projekti*. Posjećeno 23.08.2023. na mrežnoj stranici CERANEO : <https://ceraneo.hr/projekti/>

10. Eurofound (2012). *NEETs-Young people not in employment, education or training: Characteristics, costs and policy responses in Europe*. Posjećeno 23.08.2023. na mrežnoj stranici Eurofounda: <https://www.eurofound.europa.eu/publications/report/2012/labour-market-social-policies/neets-young-people-not-in-employment-education-or-training-characteristics-costs-and-policy>
11. Eurofound (2016). *Exploring the diversity of NEETs*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Posjećeno 23.08.2023. na mrežnoj stranici Eurofounda: <https://www.eurofound.europa.eu/publications/report/2016/exploring-the-diversity-of-neets>
12. Eurofound (2023). *NEETs- Young people not in employment, education or training: Characteristics, costs and policy responses in Europe*. Posjećeno na mrežnoj stranici Eurofounda: <https://www.eurofound.europa.eu/publications/report/2012/labour-market-social-policies/neets-young-people-not-in-employment-education-or-training-characteristics-costs-and-policy>
13. European Commission (2023a). *The European Pillar of Social Rights Action Plan*. Posjećeno 23.08.2023. na mrežnoj stranici European Commission: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1607&langId=en>
14. European Commission (2023b). *YouthWiki-Slovenia*. Posjećeno 23.08.2023. na mrežnoj stranici European Commission: <https://national-policies.eacea.ec.europa.eu/youthwiki/chapters/slovenia/overview>
15. European Commission (2023c). *YouthWiki-Germany*. Posjećeno 23.08.2023. na mrežnoj stranici European Commission: <https://national-policies.eacea.ec.europa.eu/youthwiki/chapters/germany/36-integration-of-young-people-in-the-labour-market>

16. European Commission (2023d). *YouthWiki-Netherlands*. Posjećeno 23.08.2023. na mrežnoj stranici European Commission: <https://national-policies.eacea.ec.europa.eu/youthwiki/chapters/netherlands/overview>
17. Europska komisija (2010). *Strategija Europa 2020*. Posjećeno 23.08.2023. na mrežnoj stranici Europske komisije: <https://strukturfondovi.hr/wp-content/uploads/2017/03/Strategija-EUROPA-2020.-hr.pdf>
18. Europska komisija (2023). *Provedba Europskog stupa socijalnih prava*. Posjećeno 23.08.2023. na mrežnoj stranici Europske komisije: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=hr&catId=1226>
19. Europski socijalni fond (2023). *Razdoblje 2014.-2020*. Posjećeno 23.08.2023. na mrežnoj stranici Europskog socijalnog fonda: <https://www.esf.hr/europski-socijalni-fond/razdoblje-2014-2020/>
20. Europski socijalni fond+ (2021). *UREDBA (EU) 2021/1057 EUROPSKOG PARLAMENTA I VIJEĆA od 24. lipnja 2021. o uspostavi Europskog socijalnog fonda plus (ESF+) i stavljanju izvan snage Uredbe (EU) br. 1296/2013*. Posjećeno 23. 08. 2023. na mrežnoj stranici Europskog socijalnog fonda+: <https://esf.hr/esfplus/program/>
21. Europski socijalni fond+ (2023). *Europski socijalni fond+*. Posjećeno 23.08.2023. na mrežnoj stranici Europskog socijalnog fonda+: <https://esf.hr/esfplus/esf/>
22. Europski strukturni investicijski fondovi (2023). *Program Učinkoviti ljudski potencijali 2021.-2027*. Posjećeno 23.08.2023. na mrežnoj stranici Europskih strukturnih i investicijskih fondova: <https://strukturfondovi.hr/program-ucinkoviti-ljudski-potencijali-2021-2027/>
23. Eurostat (2023a). *Unemployment rate by sex*. Posjećeno 24.08.2023. na mrežnoj stranici Eurostata: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tesem120/default/table?lang=en>

24. Eurostat (2023b). *Young people neither in employment nor education and in training (NEET), by sex*. Posjećeno 24.08.2023. na mrežnoj stranici: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sdg_08_20/default/table?lang=en
25. Eurostat (2023c). *Young people neither in employment nor education and training by sex, age and citizenship (NEET rates)*. Posjećeno 23.08.2023. na mrežnim stranicama Eurostata: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/EDAT_LFSE_23_custom_7266894/default/table?lang=en
26. Garancija za mlade (2022). *Plan implementacije Garancije za mlade*. Posjećeno 23.08.2023. na mrežnoj stranici Garancije za mlade: <https://gzm.hr/sto-je-gzm-i-kako-se-ukljuciti/>
27. Garancija za mlade (2023). *Što je Garancija za mlade i kako se uključiti?* Posjećeno 23.08.2023. na mrežnoj stranici Garancije za mlade: <https://gzm.hr/>
28. Hrvatska gospodarska komora (2013). *Hrvatsko gospodarstvo 2013. godine*. Posjećeno 24.08.2023. na mrežnoj stranici Hrvatske gospodarske komore: <https://www.hgk.hr/>
29. Hrvatski zavod za zapošljavanje (2020). *Godišnjak 2020*. Posjećeno 23.08.2023. na mrežnoj stranici Hrvatskog zavoda za zapošljavanje: <https://www.hzz.hr/usluge/publikacije-hzz-a/statisticke-publikacije/>
30. Hrvatski zavod za zapošljavanje (2022). *Godišnjak 2022*. Posjećeno 23.08.2023. na mrežnoj stranici Hrvatskog zavoda za zapošljavanje: <https://www.hzz.hr/usluge/publikacije-hzz-a/statisticke-publikacije/>
31. Hrvatski zavod za zapošljavanje (2023). *Mjere aktivne politike zapošljavanja*. Posjećeno 23.08.2023. na mrežnoj stranici Hrvatskog zavoda za zapošljavanje: <https://mjere.hr/katalog-mjera/mjere-aktivnog-zaposljavanja/>
32. Kunji, Ž. i Stojanović, S. (2021). *Pandemija COVID-19: Utjecaj na gospodarstvo i mjere za ublažavanje krize u Republici Hrvatskoj. Skei-Međunarodni interdisciplinarni časopis*, 2 (1), 16-29.

33. Levels, M., Brzynsky-Fay, C., Holmes, C., Jongbloed, J., Taki, H. (ur.). (2022). *The dynamics of marginalized youth: Not in education, or training around the world*. London: Routledge.
34. Majdak, M., Baturina, D., Berc, G.,(2021). Ples na rubu: okolnosti i iskustva položaja mladih u NEET statusu na području Grada Zagreba. *Hrvatska i komparativna javna uprava: časopis za teoriju i praksu javne uprave*, 21(1), 89-128.
35. *Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030. godine* (2021). Zagreb: Hrvatski sabor.
36. Republika Slovenija (2020). *Smernice za izvajanje ukrepov aktivne politike zaposljavanja za obdobje 2012-2025*. Posjećeno 23.08.2023. na mrežnoj stranici Republike Slovenije: <https://www.gov.si teme/aktivna-politika-zaposlovanja/>
37. Tomić, I., Botrić, V., Žilić, I. (2018). *Analiza stanja i preporuke za razvoj daljnjih aktivnosti za osobe u NEET statusu*. Upostava sustava praćenja NEET osoba.